

VIDOVĐAN

Glasilo jug. napredne omladine

Ljubljana, februar 1924.

Leto III. — Štev. 5.

USEBINA:

Silva Trdinova: K obletnici smrti doktorja Ivana Tavčarja.
— Viktor Maček: Ferijalni Savez. — L. Zv.: Jadranu. —
Zvonimir Ant. Bizjak: Vatroslav Jagić. — I. Orožen: Sokol,
vzgoja, «nora» leta. — J. S. Machar — šestdesetletnik. —
Kotiček. — Vestnik C. T. — Jugoslovansko dijaštvo. —
Dijaštvo drugje. — Razno.

PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA.

«Vidovdan» izhaja vsakega 15., razen julija in avgusta, celo-
letno stane 35 Din, za dijake 30 Din, polletno 18 Din,
oziroma 15 Din, posamezna številka 4 Din, za dijake 3 Din.

:: Uredništvo in uprava: Ljubljana, Tomanova ulica 3. ::
Izdaja Centralno tajništvo jugoslov. napredne omladine iz
Slovenije v Ljubljani. (Konzorcij «Vidovdan».)

Uredii: Jože Kregar. — Odgovorni urednik: Stane Rapè.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Z materialom, kakršen dohaja uredništvu »Vidovdana«, smo prav zadovoljni. Zlasti nam ugajajo prispevki iz srednješolskih vrst in skoro ne bi verjeli, da ima napredna omladina ravno tu najboljše moči, ki v vseh ozirih prekašajo to, kar je znanstveno obvojni. Za nas je to naravnost v pomirjenje in prav gotovo bo svobodomiselnemu in jugoslovenskemu pokretu v bodoče dodano od povsod več ugleda, več ozira, več uspehov. Prav zato smo obširneje poročali o »srednješolskem tečaju« in jasneje iznesli vodilne misli naprednega jugoslovenskega elementa med Slovenci, da se enkrat nečesa oprimemo. Vsi, ki žele prispevati v »Vidovdan«, naj zato upoštevajo, da mora biti »Vidovdan« pisan v neki smeri, v zmislu programa, ki se krije s programom naprednih dijaških združenj. Mi se izmed takih možnosti moramo zavzeti le za eno možnost, in v »Vidovdanu« to utrjevati, pa ne dopuščati, da se jo z drugimi prispevki razdira. Ideje se krešejo, ločeno stoje, ne pa pod enim klobukom vse. To ni boj, in ne da uspehov boja, to je kaos. — Uredništvu je s 15. februarjem 1924. prijavil izstop tov. Srečko Kosovel, priden delavec v našem krogu. Zahvaljujemo se mu za dosednji trud, v nadi, da ostane i v naprej marljiv sotrudnik.

Levinka. Še kaj, še mnogo! Za prozo »Ob Jadranu« napravimo prihodnjič »Prilogo«. Pride vsa.

Nuša. Pride za marec; prosimo, da pošljete še nadaljevanje.

Dolfe. Pozneje, pa še kaj piši!

Vsem! V prihodnjo številko pride spominski spis o dijaškem štrajku leta 1914., dalje članek o razmerju dijaka do Sokolstva itd. Želimo, da i drugi prispevajo k tema temama. Dalje bi radi, da naše dijaštvo pokrene v svojih vrstah razmerje naprednega dijaštva do avtonomističnega gibanja, do pokreta Orjunašev, do dela pri Zvezi kulturnih društev, pri narodno-obrambnih organizacijah itd. in piše o tem v »Vidovdan«. Naše organizacije spominjamo na znamenitejša data: 1. marca 1891. smrt slavista Miklošiča in stoletnica Smetane; 7. marca 1850. rojstni dan državnika Masaryka; 11. marca triletnica smrti dr. Oražna; 28. marca 1592. rojstvo pedagoga J. A. Komenskaja. Naše dijaštvo naj se spominja teh vzornikov Slovanstva in pošilja sestavke o njih uredništvu.

M. TIČAR
LJUBLJANA

Selenburgova ulica

priporoča veliko zalogo
šolskih in drugih potrebščin

Našemu dijaštvu priporočamo trdko

J. GOREC

Palača ljubljanske kredit. banke

Za nakup:

koles, pnevmatike, vseh potrebščin

Prvovrstno blago

Cene zmerne

Citateljem »Vidovdana« priporočamo

specialno krojačnico za dame in gospode po meri

Brata Brunskole, Ljubljana, Židovska ulica

Silva Trdinova:

K OBLETNICI SMRTI DOKTORJA IVANA TAVČARJA

Zopet je tu zlovešči 19. februar. Lani ta dan se je z neverjetno naglico razširila po Ljubljani vest o smrti dr. Ivana Tavčarja; pohitela je kot temna ptica širom naše domovine in preko njenih mej.

Odšel je od nas... A njegov duh živi naprej med nami. Velik je, trden in močan, ... ne bo ga premagal čas. In mladina je z njim. Ta čuva njegove zaklade, pije iz njih, se naslaja.

Dr. Ivan Tavčar je učil mladino, kazal ji je pot do jasnih višin; bil pa je tudi njen prijatelj.

Pred štirimi leti je bilo, približno ob tem času, ko sem ga obiskala, da mi napiše kaj v spominsko knjigo. Z veseljem je ugodil moji prošnji in ko mi je čez dva meseca vrnil knjigo, se mi je še opravičeval, da mi jo vrača šele sedaj. «Ako pišeš tako mladi deklici, je pač treba natančno preudariti vsako besedo,» se je po svoje nasmehnil. V roke pa sem prejela zaklad, ki mi bo ostal najdražja svetinja na poti skozi življenje.

«Silvae imenoval je stari Rimljan gozdove, te najglavnejše označevalce naravne lepote! Lepota, ki je vedno ena in ista, pa vendar nikdar dolgočasna. Če si ohranite čut za to lepoto, Vas življenje, in naj je še tako dolgo, ne bode nikdar dolgočasilo. Potem boste v starosti uživali naravo z isto intenzivnostjo, kakor ste jo uživali v mladosti. Takrat Vas bo oblagodaril tudi občutek, da je človeku, ki živi v naravi in za njo, nepotrebno jokati po nekdanji mladosti.»

Tole mi je takrat napisal, pa ne samo meni, napisal je tudi tebi, slovenska mladina! In naša dolžnost je, da ohranimo hvaležnost njegovemu blagemu spominu predvsem v tem, da bomo čuvali njegove besede, da bomo stopali po poti, ki nam jo je začrtal naš veliki doktor Tavčar.

Njegove besede:

Sladka je vsaka prva ljubezen, ali najsladkejša je tista prva, komaj zbujena, mlada ljubezen do domovine!

Blagor mu, ki ima v časih groze in trepeta še moč, spominjati se zornih prejšnjih dni!

Zemlja domača — ni prazna beseda: del je mojega življenja, in če se mi vzame zemlja, se mi je vzelo tudi življenje...

Končno bo pa vendar obveljalo, da so zakoni bratoljubja in človekoljubja večni in da bodo vedno vladali svet, pa najsi doživimo še toliko revolucij in prekucij.

Eno je glavno: naša zemlja se nam ne sme vzeti in narod slovenski mora stati kot večno drevo, kateremu korenine nikdar ne usahnejo!

Slovenska kmetica, še vedno te premalo spoštujemo! Podobna si muli, ki ogarana in odrgnjena vozari po andaluškem skalovju! ... Malo imaš od življenja, uboga mučenica! A tvoja je vendar zasluga, da je tlačena in raztrgana slovenska zemlja ostala skupaj!

«Umrli je? Ne, zanj ni smrti; to je telesni pokoj — duh njegov bo živel in hodil od vasi do mest.»

Viktor Maček:

FERIJALNI SAVEZ

Vse naše omladinske organizacije se strinjajo, morda podzavestno, v eni točki — izkoristiti življensko energijo in delovno silo svojih članov sebi, njim in državi v prid. Cilj jim je torej skupen, pota in sredstva pa so različna. Medtem, ko nekatera društva delujejo zgolj na izrazito kulturni osnovi, je Ferijalni Savez krenil drugo pot. Njegovo delo naj omogoča, da prepotuje omladina naše kraje in na ta način plodonosno izkoristi počitniški čas. Kajti taka potovanja so po naziranju Ferijalnega Saveza najbližja in najkonkretnjša pot k proučevanju lepote naše domovine, k praktičnemu poznavanju iste, predvsem pa k medsebojnemu spoznavanju. Nemogoče je, da bi generacija, ki je danes pri krmilu, izkoreninila vse zle predsodke, s katerimi jo je prepojil sovražnik za časa suženjstva, čuvajoč svoje interese. Nasprotno, današnje življenske nepravilnosti bi bile v stanu, te še bolj razbohotiti. Odtod toliko razočaranja, odtod vedno ostrejša poudarjanja plemenskih razlik. Zgodovina kaže, da bo mogla šele nova generacija popraviti in temeljito obračunati z vso to šaro. In še ta ne brez navora, saj so se zle klice mržnje in nezaupanja naselile že v mlada srca. Zato je delo Ferijalnega Saveza eminentne važnosti za ujedinjenje. Njegov program pa je dovolj širok, da obseže vse brate in ugotovi vsem onim, ki so dobre volje in resnega namena: stoječ na osnovi državnega in narodnega ujedinjenja, brez vsake protekcije za to ali ono plemo, se dviga nad stranke in se vzdržuje vsake politike.

Zato je malo srednjih in višješolskih zavodov, ki ne bi imeli svoje podružnice Ferijalnega Saveza. Te morajo med šolskim letom zaposliti svoje člane s kulturnim delom, v počitnicah pa morajo postaviti prenočišča (svratišča Ferijalnega Saveza po šolah) in preskrbeti dobrotnikov. Dokler Savez ne bo imel svojih lastnih domov in kolonij po vseh važnih krajih naše države in mogoče tudi v inozemstvu, to je namreč njegova stvarna naloga za bodočnost, do tedaj je prisiljen, da

se ravna v svojem delovanju po stari študentovski prislovice: «Pauper studiosus sum, peto viaticum». Seveda ne več samo po gostoljubnih župniščih, ampak po načelu — ferijalec pri ferijalcu. Ti pogostiš mene v Bitolju, jaz tebe v Ljubljani. — Za naštevane točk delavnega programa Ferijalnega Saveza tu ni mesta. Le misel na lastne domove bi se marsikomu zdela presamozavestna. Toda tudi Slovenskemu planinskemu društvu so se posmehovali, ko je pričelo svoje delovanje s kažipoti nad Tivolijem, danes pa se smeje ono, v posesti lepih planinskih domov.

Saj prve skromne začetke že imamo. Kraljevska porodica je pokazala svoje razumevanje za delo Saveza in svojo naklonjenost s tem, da je poklonila društvu konak v Topoli. Občine v Soko-banji, pri Sarajevu in pod Fruško goro so podarile Savezu obsežna zemljišča za kolonije.

Podobnega dobrotnika imamo tudi v Sloveniji v g. F. K o c b e k u, ki je prepustil Ferijalnemu Savezu svojo kočo na Molički planini v uporabo. Pri opremlitvi in organizaciji kolonij, to je ferijalnih domov, ki so namenjeni članom za daljši oddih, ima Savez pač težave, a začetek je vsekakor lep.

Tako skrbi društvo za telesno zdravje svojih članov in veže s to nalogo obenem svojo narodno misijo.

To sporednost moremo opazovati pri Ferijalnem Savezu od njegovega postanka sem. Drugo je tako rekoč logična posledica prvega, in je kot tako nastopilo nekoliko kasneje.

Predhodnik Ferijalnega Saveza je «Počitniška zveza», ki je nastala po letu 1900. v Sloveniji. Razlogi za ustanovitev in njene okoliščine še niso popolnoma pojasnjeni, vendar je Zveza nastala po vzorcu in pod vplivom nemškega «Wandervogla» zato, da zadosti eni najizrazitejših potreb dijaštva.

Mladina vseh časov in narodov je in bo potovala. Lep spomin na to so v slovenski literaturi Aleševčevi spisi. Koristi in užitke potozvanja pozna vsakdo, poznala jih je tudi takratna slovenska mladina in se organizirala, da je primerno izkoriščala «kinetično» energijo, ki si jo je nabirala v desetih mesecih sedenja. In kakor Ferijalni Savez danes zavestno navaja učinke potovanja v nacionalne smeri, tako so se oni na potovanjih, ki so obsegala ves jugoslovanski del monarhije, kasneje tudi Srbijo, pričeli spoznavati, ljubiti in rasti v smeri jugoslovanstva. Odločilni politiki današnje Hrvatske so bili včlanjeni v Zvezi, narodni borci, kakor Jenko, Endlicher in drugi, so bili njeni propagatorji. Žal le, da je bilo njihovo število majhno in omejeno. A vendar jih je kmalu opazilo sumno oko Avstrije, ki je vedno bolj pritiskala na Zvezo, dokler ni vojna obeh uničila.

Takoj po prevratu pa je spontano vzniknil Ferijalni Savez in se v kratkem času razmahnil po državi. Voditelj v tem času mu je bil

zaslužni dr. Janžek Novak, ki je seveda prejel običajno plačilo sveta, nehvaležnost. Zadnji kongres v Beogradu ga je na podlagi povzročenih poročil njegovih sovražnikov — izključil. A to ne spada sem, ker končno ima vsaka njiva svoj plevel, torej tudi Ferijalni Savez. — Morda še kvarneje od osebnih bojov je za Ferijalni Savez vprašanje voznih olajšav. Društvo skuša dobiti svojim članom vozne olajšave, v principu pa je za pešpotovanja.

Vozne olajšave so mu le sredstvo, mnogi člani in večina dijaštva pa vidi v tem cilj Ferijalnega Saveza. Usodna zamenjava, ki človeštvo toliko stane v vprašanju namena živega bitja, usodna pomota, ki je Ferijalnemu Savezu nakopala maso nedelavnih članov in ga v letu 1920./1921. skoraj uničila. Malo je članov, ki bi ob vpisu vprašali po programu in ne po voznih olajšavah društva. Seveda se večina njih kmalu spoprijazni z ostalimi idejami Ferijalnega Saveza.

H koncu še nekoliko statistike o Savezu v Sloveniji. V l. 1922./1923. je izmed obstoječih 33 podružnic Ferijalnega Saveza delovalo 28, ki so bile na III. kongresu zastopane z dvema petinama vseh glasov in so, kakor običajno, odločale. Skupaj so imele 1800 članov, od katerih jih je potovalo 800, dobrotvore pa prijavilo 580, dve tretjini vseh dobrotnikov v državi. Med njimi je bilo mnogo učiteljev, ki so začeli širiti ta pokret preko vse države.

Njihovo vprašanje je v Ferijalnem Savezu povzročilo mnogo težav; društvo se nadeja, da bo «Pravilnik za znižane vožnje», ki ima iziti v tem mesecu, tudi njim dal isto ugodnost, to je potovanje v skupinah po dva ob četrtinski vožnji po državnih železnicah. Skupina je do sedaj določena na pet članov.

Tako je Slovenija tudi v učiteljskem vprašanju Pijemont Ferijalnega Saveza. Le da žalibog tisti, ki bi bili najprej poklicani za delo, to so akademiki in njihova podružnica, spe in mirujejo. Kvečjemu, da se sem in tja kdo informira pri pokrajinskem poverjeništvu, če mu je mogoče dobiti vožnjo za zabaven izlet po mili domovini.

Danes šteje Savez 2700 do 3000 članov, med njimi do 1200 v Sloveniji, in pomeni stanovsko organizacijo vseh, ki uživajo počitniški čas. Je pa tudi važen socialen faktor. Njegovo delo med počitnicami igra vlogo v socialnem skrbstvu, njegove pridobitve so materijelne in bodo koristile članom vseh bodočih generacij, ki se bodo bratsko veselile lepih domov Ferijalnega Saveza.

Vse to in njegova morala — tout comprendre, ce est tout pardonner — njega in sorodna mu društva upravičuje do trditve: pravico imam, da sem — bodočnost je moja.

L. Zv.:

JADRANU

*Prodiram skozi temno goščo,
srce mi misel nate greje,
na lice padel mi je biser,
mehak kot solza z rosne veje.*

*Kaj mar mi trnje, kamnje ostro,
kaj mar mi noč, samotna pota,
nocoj še moram tja dospeti,
kjer pleše divji ples — grozota.*

*Zatulil veter je v vrhovih,
iz spanja plica se splašila,
tvoj glas začula sem v daljavi,
kot bi tožila morska vila.*

*Razmaknila se je goščava
in pred menoj že ti valuješ,
Jadran, pozdravljen! v boli nočem,
da sam za zarjo mi vzdihuješ.*

*Z bolestjo svojo združi mojo,
in če razlije se srce mi,
z razpenjeno gladino svojo
ga v zadnjem dihu še objemi!*

Zvonimir Ant. Bizjak:

VATROSLAV JAGIĆ

(Konec.)

V Berlin je prišel Jagić jeseni leta 1874. Ta datum ni samo pomenben mejnik v njegovem osebnem življenju, temveč tudi posebno odločilen za razvoj slovanske filologije. Na svojo pest je tu pokrenil leta 1876. slovit *«Archiv für slavische Philologie»*, centralen časopis za slovanske vede, dolgo časa ne le najuglednejši, nego tudi edini v celi slavistiki. Jagiću je končno uspelo, o čemer so sanjali, po čemer so hrepeneli in kar so tudi poskusili nič manjši kot Dobrovský, Šafařík, Miklošič. «S tem je postal Jagić šele Jagić, kar si po navadi predstavljamo pod njim» (R. Nahtigal, Lj. Zvon XXXVIII, str. 734). Historiat ustanovitve svojega časopisa razvija Jagić sam v gori imenovani *«Vzpomínki»*, češ, samo učiteljevanje ga ni moglo zadovoljiti. Zdaj je prišel Jagić pod svoj krov. Izšlo je do 1918. leta 37 (+ supplement) debelih knjig leksikonskega formata v celokupnem iznosu 24.426 (+ 415) strani. To ogromno število pač dovolj zgovorno priča o Jagićevi in njegovih sodelavcih delavnosti. Kakšen je bil pri tem Jagićev delež, je razvidno najbolj jasno iz tega, da je n. pr. v prvi knjigi s 644 stranmi samo Jagićevih prispevkov 460 strani in približno tako je razmerje skoro do zadnjih knjig Archiva. Pod kratiko V. J. je kot neizčrpen vir stalno polnil njegove predale. Obsežen uredniški posel, ki zahteva vse znanstvene pogoje, vzgojiteljsko nepristranost in veliko mero vztrajnosti, je mogel tisti čas opravljati edino Jagić. Njegovim študijam se nikdar ni odrekala ostroumnost in temeljitost, naj je zastavil pero v rešitev še takó zamotanih in raznovrstnih problemov.

V nedogled bi vedlo naštevane vseh njegovih del v Arhivu in drugod, pomuditi pa se moramo vsaj pri enem, ki kaže, kako mero-
dajne in praktične važnosti so lahko čisto znanstveni izsledki za poli-
tično nerazrešljive probleme. To je njegovo znamenito »Poglavje iz
zgodovine južnoslovanskih jezikov« v Arhivu XVII, leta 1895., str. 47
do 87. Gre za preporno točko o prvobitnosti Hrvatov, oziroma Srbov
na današnjem ozemlju. Jagić je izhajal iz jezikovnozgodovinskega
stališča in nepobitno ugotovil, da ono, kar se imenuje štokavsko in
čakavsko narečje, ne dela prave razlike med Srbi in Hrvati, in da je
čakavščina samo konservativnejša faza jezika, ki je skupen s štokav-
skim. Vsi južnoslovanski jeziki niso bistveno nič drugega kot med-
sebojni dialekti in ni mogoče najti ostre meje niti med srbsko-hrvat-
skim in slovenskim z ene niti med srbsko-hrvatskim pa bulgarskim z
druge strani. Po besedah prof. Nahtigala je dokazal, da so starejše
hipoteze o nekem poznejšem srbsko-hrvatskem klinu v prvotnem
južnoslovanskem občeslovenskem etničnem miljeju napačne in da je
jezikovno in etnografski prvotno izhajati iz enotnosti današnjih Srbov,
Hrvatov in Slovencev ter drugih južnih Slovanov, najsi je tudi po-
stanek starih državnih tvorb na našem ozemlju drugačen in vprašanje
zase.

Premnogo takih in enakih kapitalnih razprav je napisal Jagić, hiteč
z njimi od uspeha do uspeha. Biser v njegovem s slavo kronanem
znanstvenem delovanju predstavlja doba urejanja velike »Enciklo-
pedije slovanskih literatur« v izdaji Imperatorske akademije nauk v
Petrogradu, kamor so ga bili pozvali l. 1880. na slovansko stolico, ki je
bila po smrti Srezněvskega izpraznjena in jo je zasedal šest let. V
Rusiji je bil pri neposrednem vrelu staroslavnega pismenstva in je
neutrudno črpal knjižnice, bogate knjižnih starin. Kot izboren, doslej
še neprekošen prireditelj starih tekstov je izdal tako filološki kot
juridično važni Vinodolski zakon in dragoceno ter sijajno urejeno
Zografsko in Mariansko evangelje, odkoder so največ zajemali in še
zajemajo gradivo sestavljalci cerkvenoslovanskih priročnikov. Obo-
ževan od dijakov in odlikovan z najvišjimi častmi, ki jih je mogel
doseči učenjak v Rusiji, je zapustil Jagić slovansko stolico in rusko
prestolico l. 1886., ko je bil izbran za naslednika Miklošičevega na
dunajskem vseučilišču, kot edini svojemu velikemu učitelju dorastel
učenec-kandidat za to velevažno mesto. Tako se je izpolnila iz znan-
stvenih ozirov iskrena želja Miklošiča, ki je že jako rano videl v Jagiću
svojega zamenika, o čemer namiguje v pismu, pisanem Jagiću
10. marca 1874.: »Vi morate pripomoči k temu, da se zgradi slovanska
filologija. To je naloga, kateri ste kos.«

Prvi odličen, eminentno znanstveno-vzgojen čin Jagića na novem
položaju je bila od Miklošiča toli izbegavana ustanovitev seminarja za
slovansko filologijo, ki ga je opremil tudi z veliko knjižnico. V njem

se je izšolala cela generacija resnih znanstvenikov in med njimi do dvajset protagonistov duha na raznih slovanskih stolicah. Nad vse je vzljubil Jagić nadarjenega Slovenca Obláka, ki je prišel k njemu z gimnazije že kot gotov jezikoslovec s povsem ustaljenimi nazori o vlogi slovanske filologije. Prerana smrt genijalnega učenca je delovala na očetovsko dobrega profesorja kot izguba lastnega otroka, kajti takó žaluje učitelj nad ljubljениm učencem, svojim duševnim sinom. V Archivu je bridko oplakoval to veliko krivico usode v ganljivo občutnem nekrologu, kjer je tudi pozval za najbolj slovansko vseh znanosti zanimajočo se javnost k prispevanju za postavitev nagrobnega spomenika sicer mlademu, a že široma slovečemu slavistu. Iz doneskov vsega zavednega slovanskega sveta se je dvignilo vidno znamenje Oblákovе slave, kot ga nima nihče na naših tleh...

Med znamenitejšimi dijaki Jagića — kot taki nekako mladika njegove pedagoške sugestivnosti in znanstvene ekspanzivnosti — so v številu jugoslovanskih knjižnih odličnikov: T. Alaupović, V. Čorević, F. Fancev, V. Glušac, I. Grafenauer, A. Ivić, F. Kidrič, P. Kolendić, T. Matić, M. Medini, I. Merhar, R. Nahtigal, T. Ostojić, I. Prijatelj, D. Prohaska, J. Radonić, (F. Ramovš), S. Stanojević, J. Šlebinger, M. Zgrablić in še več drugih. Pri Slovencih se je zbral Jagićev naraščaj večinoma v njihovem kulturnem centru in krog njihove mlade almae matris. Zlasti pri nas moremo govoriti o formaciji prave pravcate Jagićeve šole, čemur je svečan dokument «Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino», ki so ga leta 1918. začeli izdajati «prijatelji slovenske znanosti» ljubljanski slavisti s posvetilom, da «Velikemu učitelju z globokim spoštovanjem poklanja ob osemdesetletnici to v početku še skromno filološko-historično znanstveno podjetje — uredništvo» pod profesorji Ant. Kaspretom, Fr. Kidričem, R. Nahtigalom in Fr. Ramovšem. Odstevši Jagićevo raznolikost, se zdi bistven znak njegove šole dojet v činjenici, da jo odlikuje najboljši uspeh obetajoče nagnjenje k podrobni specializaciji in mikroskopska kritičnost pogleda na predmet. Odtod vsa detajlna analiza staroslavne pismenosti, odtod tudi kritičen razbor slovanskega protestantizma v sintezo našega najponosnejšega in najsilnejšega kulturnega vrenja, od istotam načelno razlikovanje dobe staro- pa mladoslovenstva ter načrtovanje historičnega razvoja našega jezika in čebelska bibliografija dosedanjih zapisov!

Zato je človeku, ki je v svojem po značaju zadevnega znanstvenega poprišča vseslovanskem delovanju in mišljenju obsegal tudi naš narod, ki mu je mojstrski izšolal celo generacijo prvovrstnih znanstvenih delavcev, da se na našem jeziku piše kot se še skoro ni pisalo — temu zgodovinskemu liku je zagotovljeno vsaj eno: večno življenje v njegovih delih in dalekih vplivih in za oboje mogoče hvaležnost naroda. Mlajšemu rodu pa naj bi bil Jagićev epohalni pojav v zgodovini slovanske filologije in torej slovanske znanosti vobče vzgleden primer neumorne delavnosti in znanstvene ambicioznosti!

SOKOL - VZGOJA - „NORA“ LETA

(Prekmurskim dijakom predaval I. Orožen)

Draga mladina! Sestre in bratje! Občni zbor sokolskega društva, ki se je vršil pred enim tednom, je sklenil, da se osnuje poseben dijaški odsek. Ko je napravil ta sklep, je vršil svojo dolžnost: Sokol je namreč narodno in kulturno društvo; kot tako pa mora vršiti delo za narod in za kulturo. Kaj je narod in kaj kultura? Narod je kakor cvetoče drevo, ki zajemlje soke iz globokega studenca svoje kulture. Veste pa, da ga ni studenca, ki ne bi bil po podzemeljskih tokih v zvezi z drugimi studenci; kakor kultura enega naroda s kulturo drugega. Ni ga pa drevesa, na katerem bi ne bilo suhih vej, ki sčasoma odpadejo; toda včasih kaka veja, navidezno suha, nenadoma ozeleni ter požene cvet in sad, ki nadkriljuje vse druge. Da se je v letih nesreče osušilo nekoliko vej na našem narodnem drevesu, to vemo; tiste pa, ki niso zamrle, naj sedaj ozelenevajo!

Kultura je pa tudi kakor svetlo solnce, po katerem vsi tožimo. Zakaj, tega ne vemo. Taki smo! Korak za korakom se ji bližamo, oprti drug na drugega in na rodove, ki so hodili pred nami. Ker kulturo ljubimo, zato hočemo, da se očuva; ker raste v nas in z nami, zato hočemo, da živi i po nas. Skrb nam je torej, da jo izročamo tebi, draga mladina, ki si naša nada, naš up. Če se navzameš kulture, boš imela v sebi ljubezen in zadovoljstvo, ki ni nič drugega kakor produkt stalnega teženja za delom, kulturo in napredkom; nam pa bo tedaj dana gotovost, da je zasiguran naš narodni obstoj in napredek, kajti kultura je duševen in živ produkt ter mora rasti, če je vsajena, kakor raste mlado telo.

Slovani smo demokratični; vsak član naroda nam je enako ljub, če le izpolnjuje dolžnosti, ki mu jih nalagata poklic in narodno dostojanstvo. Vendar si Sokolu še prav posebno pri srcu ti, gimnazijska mladina. Saj iz tebe bo vzrastle narodu tisti stan, ki ga bo duševno vodil: inteligenca naša. Celo vrsto stanov obsega narodni in državni organizem: od preprostega pastirja do prvega politika, od bornega kmeta do največjega učenjaka; vsak ima svojo ceno, tem bolj, ker dostikrat ne more odločati o svoji usodi, saj se lahko pod kmetisko suknjo skriva duh, iz katerega bi se bil v ugodnih razmerah razvil učenjak-velikan. Poleg splošne cene pa ima duševni delavec še posebno ceno: saj duh je, ki zapoveduje materiji; inteligenca je, ki vodi narod ter združuje v sebi najboljše narodne duševne sile. Kako bi se naj drugače narodi ponašali s svojimi umetniki in učenjaki; oni so, ki predstavljajo personifikacijo narodnega duha! Ako razkrivamo dušo kakega velikega pisatelja, razkrivamo hkrati dušo vsega naroda v njega najlepšem razcvitu.

Sokol pa ne misli, da vam more biti morda glavni vir izobrazbe; čeprav ste še mladi, imate za seboj vendarle že dolgo vzgojno pot: črpali ste vzgojo doma in v šoli; v družbi in v samoti; v prirodi in med ljudmi; pod vodstvom drugih in oprti na same sebe. Poslednja vrsta vzgoje, ki se je pri vas že začela, bo kmalu izpodrinila vse druge: samim sebi boste izročeni v vzgojo. Brez vsega si vam upam reči, da vpliv šole in dóma na vas ni več tako jak, kakor je bil pred leti: odraščate. Na poti lastne vzgoje, samovzgoje, bi vam prišel rad na pomoč Sokol, ki dobro ve, da je človek družabno bitje. — Pomislite, kaj bi bilo z vami brez staršev, prijateljev, znancev in drugih ljudi! Sokol vam hoče dati ob priliki nekoliko direktiv za življenje; predvsem si pa želi, da bi vladala med vami odkritosrčnost z resnicoljubjem in prijateljskim stvom, ki so temelj osebni in narodni sreči. Rad bi vam pa nudil Sokol tudi razvedrila na izletih. Odkrito vam moram reči, da je zdravje srca, ki mu pravimo navadno veselje, ogromnega pomena za duševni napredek; to si lahko predočite, če si pokličete v spomin dve šolski uri istega profesorja: enkrat je prišel v razred ves mrk in teman, drugič pa razdragan in vesel kakor svetel dan. Kdaj ste laže delali, tega vam ni treba praviti. Zdrave mladine si želimo, mladine, ki ljubi veselje, seveda brez razposajenosti, pa delo in napredek; to troje v medsebojni zvezi: iz veselja izvira delo, iz dela napredek.

Vzgoja se začne, ko se človek rodi. V prvih tednih občuti samo to, kar se v njem godi; dražijo ga telesni procesi, ki izhajajo iz ustroja raznih organov, posebno živčevja; dete plače, ker ima neprijetne občutke. Ali zunanji svet začne trkati na duri njegove duševnosti, na čutila. Svetlobni žarki prihajajo s predmetov na oko, glasovi na uho. Novo je vse za mladega kralja zemlje; polagoma se pa začne zavedati, da so žarki in glasovi klic zunanjega sveta: glavo začne obračati za materjo, z očesom sledi ptici; uho obrača proti zvoncu. Slišane besede ga dražijo, da jih poskuša izgovarjati; zrelost udov ga sili, da skuša hoditi. Nad vsakim posrečenim dejanjem se veseli, vse, kar mu je všeč, hoče imeti. Pri tem mu je pa razsodnost še prav majhna: roko steza po ptici, ki v zraku leti, pa tudi po mesecu. Tako se razvijajo vse tri strani duševnega življenja: razum, srce in volja. Starši so otrokom prvi in najdragocenejši vzgojitelji, za njimi pride učitelj v osnovni šoli. Obema otrok neomejeno zaupa, avtoriteta sta mu, v katero ne dvomi.

Med dvanajstim in štirinajstim letom pa to prisrčno razmerje rado naenkrat preneha, pri otrokih iz boljših krogov prej, pri delavskih in kmetijskih pa pozneje. Moč avtoritete gine, v mladih dušah pa nastane nenaden preokret, cela revolucija; vstajajo misli, čuvstva in hotenja, ki se medsebojno prepletajo; mlad človek ne ve, kaj je z njim. Vi ste deloma v teh letih, deloma prihajate v nje, deloma jih zapuščate. Pravimo jim navadno «nora» ali pubertetna leta; pripominjam pa, da

gredo mimo nekaterih komaj slišno, dočim morajo drugi izbojevati hude boje, preden lahko očiščeni stopajo v nadaljnje življenje. Ta leta imajo tudi zunanji izraz: dečko dobiva mladeniško rast ter menja glas; gleda, da-li se kmalu pojavi prvi mah pod nosom; pazi na lase in na vratu se naseli kravata; če le more, spravi cigareto v usta, da posnema starejše, čeprav ga pri tem glava boli; napram deklicam je pa navadno bolj plah, kot je bil v prejšnjih letih, posebno če nima prilike, da z njimi občuje.

Prav posebno se pa izpremeni razmerje napram avtoritetam. Prisrčno razmerje, ki je vladalo doslej med otrokom in starši, često preneha. Dečko doživlja misli, čustva in hotenja, ki se jih pred starši sramuje. Tako je, vendar bi bilo prav, če bi bilo drugače. Saj roditelji so mu dali življenje, telesno in duševno, prvi so jih vzgajali in skrbeli zanje. Imajo torej pravo, da zvedo, kaj se v njih godi. Otroci pa v teh letih prav posebno rabijo pomoči odraslih ljudi. Naj se ne boje, da jih straši ne bi prav razumeli, saj duševna sorodnost gotovo obstoja! Če bi pa otrok takoj ne našel umevanja, pa naj pomisli: starše morda tlači skrb za vsakdanji kruh, ki ga preskrbujejo ravno njim, otrokom, muči jih morda bolezen, težijo bridke izkušnje življenja! Ko minejo «nora» leta, se dobro razmerje v inteligentnih krogih sicer navadno vzpostavi; vendar k tisti otroški pristrčnosti se ne povrne. Na kmetih ni take razlike, ker tam mati otroka ne laska, čeprav ga ljubi. Tako ne bi smelo biti; očetov je otrok in materin: njun naj bo ves!

(K. nec prih.)

J. S. MACHAR - ŠESTDESETLETNIK

Pred Macharjevim nastopom v češki literaturi opazujemo dve glavni smeri: ena je bolj svetovno-kozmpolitična in ji stoji na čelu Jaroslav Vrchlický, druga je nacionalna, in jo predstavlja navdušena pesnica Eliška Krasnohorská. V obeh smereh nastopa cela vrsta epigonov in obe se odlikujeta pa izredni plodovitosti. Knjige rastejo od dne do dne, zbrana dela Vrchlickega dosegajo 100 zvezkov in je v njih odmev vse svetovne literature. Med obema smerema se pojavlja tudi boj, ki ga diktira na eni strani zavest, da je treba dvigniti literaturo malih narodov na svetovno višino, na drugi strani pa narodni ponos, ki zahteva, da nosi vsa literatura strogo naroden pečat. Od leta 1870., ko se je začela češka kulturna in politična orijentacija proti zapadu in so nastopale v kulturnem, znanstvenem, literarnem, političnem in gospodarskem polju čim dalje večje osebnosti, ki so razvile na vseh poljih energično delavnost, se je češka literatura po množini knjig čudovito povzpela, in založništva, ki so se v tej dobi razvila (n. pr. Otto), so polnila svoje izlozbe dan za dnem z novimi deli. V ta splošni

naval kulture in literature je naenkrat planil revolucionar, ki se je upal s predrzno besedo napasti i Vrchlickega i Krasnohorsko in še celo vrsto drugih, ki so oboževani od naroda vršili svoje delo. Kdor pozna češko rodoljubno ozračje, ta bo razumel, kakšen odpor je nastal proti takemu bogokletstvu, ki je nevarno za mladino in narod... Skratka: pohujšanje je prišlo... Glasnik nove dobe je bil mlad, dvajsetleten človek, neki J. S. Machar. Njegova knjiga ni nosila niti poštenega češkega imena; naslov ji je bil «Confiteor». Dà, res je bil to confiteor mladega bojevnika. Pa ni bila samo ena nevarnost, ki je vznemirjala takrat češko rodoljubno javnost: profesor Masaryk je začel odkrit boj proti romantičnim zgodovinskim lažem, začel se je boj zoper tako zvani «Kraljevodvorski rokopis», ki je vanj veroval vsak zvesti Čeh in je v njem gledal svojo slavno zgodovino; začelo pa se je oglašati tudi socialno vprašanje in internacionala je pretila odtujiti narodni misli ono češko delavstvo, ki je doslej marljivo sodelovalo pri narodnem delu. Pohujšanje in izdajstvo je torej prihajalo od vseh strani in rodoljubna javnost je bila upravičeno vznemirjena: kam pride mali narod v težkem boju s sovražniki, ako bo pozabil svoje narodne svetinje. In mladina! Kaj bo z mladino, če jo zvbijo na nova pota in jo odtrgajo od narodnih tradicij? Toda J. S. Machar ni bil mož, ki bi se bil bal boja, nasprotno: iskal ga je in je javno povedal, da boj mora biti, če hočemo napredovati; pa še več je rekel: da morebiti niti ni vse dobro, kar je narodno, da je treba sploh poseči malo globlje v življenje in da je treba resnici pogledati v obraz, četudi ni lepa; in da je tudi o tem treba govoriti: kaj je narod, kaj je kultura, kaj je napredek in kaj je svoboda; in da morebiti na marsikaj gledamo s starimi, narodno poobarvanimi očali — človek pa mora biti predvsem človek, boriti se mora za resnico in pravico, in zato je treba odložiti šminke in krinke in si pogledati naravnost v obraz... Kar je dobrega, bo ostalo, kar je slabega, naj propade...

Tako je J. S. Machar nadaljeval svoj boj od prvega nastopa leta 1884. Prvi knjigi so kmalu sledile druge. Njegov jezik je bil preprost, a krepak, izrazit, poln lepote in blagoglasja; proti pravilnosti in uglajenosti prejšnje šole je napravil popolno revolucijo v pesniških oblikah in je govoril drzno in zavestno v svoji besedi. Mladina je začutila mlado, svežo njegovo silo in je stopila za njim. Začenja se češka moderna. Nadaljnje knjige, ki so globoko posvetile v politično in socialno življenje, so: «Tristium Vindobona», «Tu bi imele cvesti rože», «Golgota», «Magdalena». «Magdalena» je pokazala ono predmestno in nočno Prago, kjer so propadala mlada bitja kot žrtve razmer. Boj se je širil bolj in bolj na vse strani, rastlo je tudi število sobojevnikov. Ime Machar je postalo vodilno. Nezadovoljna, revolucionirana mladina se je združila v veliko zaroto proti Avstriji, znani pod imenom «Omladina», začel se je odkrit boj proti državi:

v Pragi je bilo proglašeno obsedno stanje. Machar je živel na Dunaju in opazoval boj v domovini. Z dunajskega stališča je videl vse še bolj jasno: vedel je, kje tiče napake narodne nezmožnosti. — V «Konfesijah literata» je pokazal nizkosti malomeščanskega življenja.

Machar je bil rojen v Kolinu, študiral je tam gimnazijo, potem je postal oficir in nato bančni uradnik na Dunaju. V svojih feljtonih, ki obsegajo več knjig njegovih spisov, je pod šifro —by— obdeloval sodobna vprašanja. Ko so zmagovali moderni revolucionarni nazori na drugih poljih — narodno, politično, socialno — se je Machar z vso silo svoje bojevitosti obrnil proti klerikalizmu, ki ga je smatral za glavno nesrečo in nevarnost naroda. Tako so nastala najprej njegova dela «Rim», «Strup iz Judeje» in «V zarji helenskega solnca», kjer je v novi luči pokazal antičnega duha in se obrnil proti verski hinavščini in ponižnosti... Sam je vstopil med bojevnike svobodne misli in s perečo satiro kazal na nesoglasje med zastarelo cerkvijo in modernim življenjem.

Ko je nastala vojna, je policija zaprla mnogo čeških vodilnih mož. Med njimi je bil seveda tudi Machar, ki je potem poplačal avstrijsko gostoljubnost s knjigo «Kriminal», v kateri je popisal svoje ječe in medvojne dogodke v dunajskih zaporih. Iz zaporov se je vrnil v Prago, in ko je nastal prevrat, je bil med prvimi, ki so z vso silo gradili novo državo. Republika mu je za njegovo veliko delo priznala častno mesto inspektorja češkoslovaške armade.

Šestdeset let. Kdo bi si mislil. Publicisti so prepozorni. Machar jih ne čuti, niti ne misli nanje. Ostal mu je mladosten ogenj bojavnika in ta ga je ohranil mladega. Je še vedno čil in krepak in se še vedno oglaš s svojimi verzi in feljtoni.

Machar je torej vodilna postava češke moderne — kakor pri nas Cankar. Imata marsikaj sorodnega, a tudi različnega, kakor ju je vodila pot skozi domovino iz preteklosti v bodočnost.

Macharjevo ime je že davno prestopilo ožje meje njegove domovine in je eno izmed najizrazitejših predstavitev sodobne moderne kulture. Zarezal je globoko brazdo v svojo rodno zemljo — in to ne gre brez bolečin — zato je iz nje bujno vzkliklo novo življenje.

Tudi nam je dobro znan po raznih feljtonih, imamo pa tudi nekaj prevodov njegovih knjig: «Magdalena» (Dermota), «Rim», «Strup iz Judeje» (V. M. Zalar), «Konfesije literata» (dr. Glonar). Ima tudi med Slovenci mnogo znancev in prijateljev. Kličemo mu od srca: Zdravo, mojster!

KOTIČEK

Dijakinjam! (Iz dijaških vrst.) Povsod se kažejo blagodejne posledice dvodnevnega tečaja. Vsaj tako mislimo mi, ki smo z njim stopili v novo fazo našega boja in organizacije. Vendar med našimi dijakinjami ni videti zvečane živahnosti. Iz Ljubljane jih je bilo skoraj več kot nas, a zaman čakamo porastka v naših vrstah. Mislimo, da tečaj ni bil namenjen samo onim, ki so prišle na tečaj, ampak da tovarišice ponesejo nove misli med sovrstnice. Ali pa je nemogoče vzbuditi med njimi idejen pokret? Dvomimo. Ne razmišljajte, tovarišice, o gofovih predsodkih do društva, ki jih morda imate, ampak vedite, da je treba pri vsaki ideji, ki gre za uspehom, organiziranega nastopa. V organizaciji je za vas veliko dela. Poseben odbor, ki si ga boste izvolile, bo imel precej dela, preden bodo vse vaše somišljenice organizirane. Tovarišice, še enkrat vas pozivljamo: proč s predsodki! Vstopite v naše organizirane vrste!

Iz pisma mladega prijatelja uredniku priobčujemo par odlomkov. Sestavek je prvi poizkus tovariša Nika, pisati, pisati v list, povedati svetu, kaj misli, kaj hoče, prvi poizkus, ki naj ožunači in dvigne še druge.

Dragi tovariš urednik!

Da izpolnim obljubo, da napišem kaj o našem tečaju!

Ljubljana! Ponosni smo nate. Žarišče si našega razvoja! Iz tebe izhajajo misli in najštevilnejši poizkusi, kako dvigniti vrednost, ime Slovencev.

Nate, bela Ljubljana, gledamo s ponosom tudi mi dijaki s severne meje Slovenije. Kdo si ne želi vsaj enkrat priti v mesto, kjer delujejo naši najboljši, kjer se vrše važni kongresi, zbori, pogajanja, sploh vse, kar je važno za nas Slovence. Kar je Čehom Praga, je nam Ljubljana.

V Ljubljano je prišlo tudi slovensko napredno dijaštvo, da na poziv Centralnega Tajništva pregleda po vojni premenjene razmere, zavzame stališče napram njim, da začne zopet z delom.

Kako je bilo v Mariboru, ko je došlo vabilo na tečaj? Kakor povsod, kjer se nekaj težko pričakuje, iz srca želi. Završalo je med nami. Samo o tečaju smo razpravljali, vse drugo je stopilo v ozadje. In zbral se je naš direktorij. Člane, o katerih je vedel, da bodo dobri organizatorji naprednega gibanja, pridni društveniki, te je odločil za tečaj. Ko smo zvedeli, kdo je odbran, tedaj bi videli obraze. Pri tem veselje in sreča, da se bo mogel udeležiti tečaja in videti našo Ljubljano, drugje pa žalost in užaljenje, češ, kaj pa mi manjka, da nisem za tečaj! A povedati je treba, da je bilo še mnogo takih, ki so kazali veliko zanimanja za stvar. Vsi seveda niso mogli iti, saj so bili že itak stroški za naš C. T. precejšnji.

«Izvoljenci» pa nismo govorili o drugem, kakor o tečaju, o Ljubljani itd. Umevno, da smo omenjali tudi ljubljansko opero, dramo, mladina ljubi vse to, tudi pri resnih stvareh. S hrepenenjem smo čakali na odhod. Niti zavest, da so tu počitnice, niti misel na prijetnosti doma «zmotile niso nas»; preveč nas je vleklo vabilo. In vendar je prišel naš dan. Hitel je vlak iz Maribora, a naša srca so bila še prej kot on v Ljubljani. Prispeli smo na noč, vse polno luči, in spomnil sem se Župančičeve «V pristanu». O tečaju pa poročaj raje sam, tovariš urednik. Mi smo z njim mnogo pridobili. Izpolnili bomo upe, ki jih stavijo v nas naši voditelji. Smo navdušeni za delo med narodom, moramo ga dvigniti iz mrtvila.

H koncu pa naj omenim še, da smo dobili, brez izjeme vsi, najboljše vtise. Vrnili smo se zadovoljni v svoj Maribor.

S pozdravi!

Niko.

VESTNIK CENTRALNEGA TAJNIŠTVA JUG. NAPR. OMLADINE IZ SLOVENIJE.

Zahvala. Vsem, ki so pripomogli k izvrstnemu uspehu prireditve 2. februarja v Novem mestu, izrekamo v imenu društva iskreno zahvalo. Predvsem se zahvaljujemo pokroviteljici prireditve ge. Bleiweisovi in požrtvovalnemu damskemu komiteju, ki sta zastavila vse sile za čim lepši uspeh. — Za Centralno Tajništvo jugoslovenske napredne omladine iz Slovenije: Dolfe Schauer s. r., tč. predsednik; Mirko Pibernik s. r., tč. tajnik.

«Ugrabljene Sabinke» v Novem mestu. Novomeški dijaki bi radi svoj napredni dijaški dom. Lepa misel, a zelo težko izvedljiva! Vsa razpoložljiva sredstva smo pritegnili k delu. Iz Ljubljane so prihitele «Sabinke». In nič jim ni očitati; še prav posrečeno so zabavale novomeško občinstvo in žele njega pohvalno priznanje. Tudi Novo mesto je storilo vse, da je ostalo med «Sabinkami» v lepem spominu.

Kulturnoinformativni odsek C. T. je bil ustanovljen, da zbira podatke šolstva, dijaških društev in revij v inozemstvu in doma, da nudi tovarišem, ki so člani v C. T. vpisanih društev, potrebne informacije. S tem bo dana vsakomur prilika, da se izogne težkočam pri študiranju v inozemstvu in obenem sledi dijaškemu pokretu. Odsek je poskrbel podatke o univerzah, ki pridejo v poštev za naše akademike. Češke, nemške, francoske, angleške, italijanske in ameriške visoke šole so poslale sezname predavanj za tekoče leto. Dijaške organizacije inozemstva so se deloma že odzvale z opisi lastnega delovanja, v kolikor segajo na mednarodno polje. Revije, ki jih izdajajo, so pozvale našo organizacijo na sodelovanje, kar jim bo koristilo za spoznavanje naših razmer in preprečilo delovanje hudobnih poročevalcev, ki so do sedaj o nas poročali slabe vesti. Naše dijaštvo pozivljamo, da posamezno ne nadleguje inozemskih uradov, ker ničesar ne doseže, mi pa bomo stavili na razpolago popolne informacije. Inozemskim konzulatom, ki so nas prijazno podpirali, pa izrekamo najlepšo zahvalo.

Tovariši! Kdor si hoče nabaviti nemških znanstvenih knjig, naj se posluži nemške študentske zveze, kjer se nam je pri večjem naročilu posrečilo doseči znaten popust. Natančnejše podatke daje kulturnoinformativni odsek C. T.

Prosveta. Vkljub jako slabim gmotnim razmeram je odseku uspelo, da ustanovi ljudsko knjižnico na Savi pri Jesenicah in bo kmalu dovršil priprave za knjižnico v Dragi pri Kočevju. Strokovna knjižnica, ki je namenjena članom, zahteva še mnogo truda, da bo res pripomogla h kulturnemu delu med narodom. Zbrali smo nekaj predavanj osobito socialno-gospodarskega značaja. Pričakujemo novih predavateljev iz akademskih vrst. «Prosveta» je dokazala svojo delavnost tudi o priliki 75letnice Prešernove smrti. Pod agilnim vodstvom tov. Bizjaka je priredila večer, ki je imel moralno najlepši uspeh. Vsem našim prijateljem in sodelavcem izrekamo našo zahvalo.

Preporod. Naš občni zbor se je vršil dne 9. t. m. v Dijaškem domu, kamor je prihitelo lepo število tovarišev, da vidijo uspeh zimskega delovanja. Največ je storila kulturnoznanstvena sekcija, ki je prirejala predavanja, debatne ure, deklamatorske in govorniške vaje. Sodelovala je na Prešernovem večeru in sama priredila skromno proslavo v Cankarjev spomin. Tej sekciji je sledila po pridnosti turistovska, potem dramska, orkestralna in šahovska. Življenje v društvu je bilo zelo pestro in našlo vedno praktičen odmev kjer so tovariši pokazali, da so jim prve dolžnosti one za delo v korist naroda in počastitev pokojnih velikih mož. Upamo, da bo tudi novi odbor, ki mu nadalje predseduje tov. Iskra, nadaljeval v dobri smeri za prospeh društva in dijaškega pokreta. Tovariše in tovarišice, ki žele sodelovati, iskreno vabimo v naše vrste.

Preporod, tamburaška sekcija. Sekcija je bila ustanovljena prejšnjega leta na pobudo tov. Šegule. V sekcijo se je vpisalo 13 članov, ki so takoj začeli s smotrenim

delom. Vrše se redni sestanki tamburašev dvakrat na teden. Razmah sekcije pa ovira pomanjkanje instrumentov. Za bodoče polletje se je že napravil natančen program, s katerim bodo, kakor upamo, člani sekcije in društvo zadovoljni. Novi člani dobrodošli.

JUGOSLOVANSKO DIJAŠTVO

Nov dijaški list v Zagrebu. A. k. «Traveller», Zagreb, Jurjevska ulica 55, je poveril svojima članoma, visokošolcema Čedomilu Plavšiču in Zvonimiru Meglerju nalogo, da pripravita vse potrebno za izdajo dijaškega lista. O tem listu je prejel «Vidovdan» sledeče podatke: Pri dijaškem listu «Travellerja» bi imel pravico sodelovati vsak dijak, brez ozira na njegovo politično pripadnost ali naziranje, ne glede na raso, skratka ta list bo «slobodan i otvoren forum u svakom studentskom pitanju». Vsa javnost naše države bo s tem poučena o vseh dogodkih med dijaštvom naše države. Pripravljalni odsek je navezal stike z večino dijaških inozemskih listov, od katerih naj bi dobil zagrebški list pravico, iz njih ponatiskovati primerne članke. Tudi ima list v inozemstvu svoje dopisnike, ki bodo redno poročali o življenju našega dijaštva v inozemstvu. List bo izhajal najmanj mesečno, po potrebi tudi vmes. Bo po obliki nekaj obširnejši od našega «Vidovdana», imel bo 8 strani in pa še šaljivo prilogo, kamor pridejo «karikature istaknutih studenata iz današnjih studentskih klubova», špasi (vicevi) iz dijaškega življenja itd. Ta list kluba «Traveller» nima ničesar skupnega s kakimi drugimi klubi. Prodajna cena bo 1 Din za številko. Izšel bo prvič začetkom marca. — Mi si ne želimo ničesar bolj, kot uspeha temu listu in bomo sami storili vse, da bo Zagreb s Slovenijo zadovoljen. Sicer ne vemo, kako bo list, ki je odprt za vse in pisan vsem, sprejet širom naše zemlje, kako bo uredništvo odbiralo članke, da bo list vse zastopal, a že misel, da zapušča mladi Zagreb ozkogrudje in hoče vedeti o dijaku iz Južne Srbije in daljne Gorenjske in Primorja, že to nas sili, da čestitamo Zagrebu na tej misli, da izjavljamo simpatije temu delu in zagotavljamo listu podporo. Na vas, slovenski akademiki in slovenski srednješolci, pa je, da pokažete, kaj zmore slovenska omladina v lastni državi in da dovolj pokažete zmisel za skupnost, če je že usoda taka, da zanj naši parlamentarni zastopniki skoro nimajo volje.

Uredništvo.

DIJAŠTVO DRUGJE

Dunajski visokošolski mednarodni tečaj 1924. V stremljenju, da ostane dunajska univerza središče Podonavja, kot je bila pred vojno, skuša z vsemi sredstvi ostati na predvojni višini. V to svrho priredi letošnje počitnice tretji poveljni visokošolski tečaj od 27. avgusta do 16. septembra. Druge univerze, kot n. pr. Firence, Dijon, Strassbourg, Gênevê, priredijo istotako podobne tečaje, kjer se tuji slušatelj v kratkem času pouči o razvoju kake stroke v državi, kjer se nahaja univerza: n. pr. o italijanski ali francoski literaturi, zgodovini itd. Predavajo tu domači univerzitetni profesorji. Na Dunaju poskuša univerza pridobiti kolikor mogoče mnogo in najboljših moči iz vsega sveta z najraznovrstnejšimi temami. Za Dunaj so do sedaj javljene sledeče teme: O literaturi in kulturi današnjih Kitajcev (predava kitajski dunajski konzul), O spoznavni teoriji, Vpliv Nietzscheja in Wagnerja v Franciji, Nova italijanska literatura, Francoska švicarska literatura, nemška švicarska literatura, Sovjetska Rusija, Internacionalna politika v luči krščanstva, Britansko gospodstvo v Indiji, Finančno politično vprašanje Nemčije, Zunanja politika Nemčije, in po eden tema iz socialne politike, iz novo-angleške literature, iz psihologije religije in iz glasbene zgodovine. Število predavanj se bo še seveda zvišalo, ker se mnogo povabljenih še ni odzvalo. Svetovni učenjaki — med njimi je bil lani i naš prof. Pitamic — referirajo o splošnih vprašanjih raznih strok. Radi tega splošnega značaja predavanj na tečaju iz vseh mogočih strok in pa

z ozirom na specializiran značaj predavanj počitniških tečajev na drugih univerzah, nastane tu vprašanje: za katero vlada v tujini večje zanimanje, ali predavajo n. pr. na Dunaju ti mednarodni referenti Dunajčanom ali drugod n. pr. v Firenci, Zenevi, Dijonu domači univ. profesorji mednarodnim slušateljem? Specializacija pri študiju govori za Firenco itd., kako pa se bosta obnesla ta dva tipa mednarodnih visokošolskih tečajev letos, o tem bo »Vidovdan« poročal v jeseni.

—a—

«Deutsche Studentenschaft». »Vidovdan« je stopil v ožje stike s to nemško dijaško zvezo in je prejel o njeni organizaciji tele podatke: Deutsche Studentenschaft je državno priznana obvezna zveza vseh nemških visokošolcev v Nemčiji, Nemški Avstriji in nemškemu delu ČSR. Njen »Auslandsamt — zunanji urad — goji zveze nemškega dijaštva z inozemskim, organizira akcijo za izmenjavo dijakov, nemškim dijakom omogočuje študijska potovanja v inozemstvo in drugonarodnim v Nemčijo, posreduje v dopisovanju nemških z inozemskimi dijaki, organizira mednarodno izmenjavo knjig, daje poročila o študijskih razmerah na nemških in inozemskih univerzah. Predsednik tega urada, Walter Zimmermann, izdaja mesečnik »Hochschule und Ausland«. Vanj prispevajo odlični znanstveniki in voditelji internacionalnega dijaškega gibanja. List je o vseh vprašanjih akademskega in dijaškega življenja vseh dežel do podrobnosti poučen. Na ogled prispela številka lista »Hochschule und Ausland«, letnik II., št. 1—3. piše o III. mednarodni konferenci dijaških zunanjih uradov, ki je bila od 19. do 21. septembra 1923. v Londonu, kjer so Češkoslovaško zastopali gg.: Kopecky, Munk, Appel in Ruhmann in nas seveda nihče, o prvem splošnem zborovanju ukrajinskega dijaštva v Danzigu (11. do 18. julija 1923.), ki so ga posetili zastopniki 14 udruženj, piše o zvezi nemških visokih šol, o problemih akademskega združevanja v Lundu (Švedska, ima 4 univerze: Lund, Upsala, Stokholm, Göteborg), o nemškem institutu za inozemce na berlinski univerzi, o otvoritvi vseučilišne knjižnice v Löwenu, o akademiji »auf dem Burgberg E. V. zu Erlangen« (Bavarska) in podaja izčrpen pregled o internacionalnih znanstvenih kongresih v l. 1922./23. Pod »Drobnimi vestmi« podaja 51 zanimivih poročil: iz Belgije (mednarodna univerza), iz Kitajske (ženski študij na stroške države, nova kitajska univerza v Mukden), iz Nemčije (izmena dijakov v poletju 1923), iz Anglije (ženski kolegij v Oxfordu, irske univerze, nova anatomija v Londonu, stane 1.850.000 dolarjev), iz Estlandije (poset madjarskih dijaških pevskih zborov), iz Francije (na univerzi v Parizu pada število dijakov, se viša poset študentk), iz Holandske (otvoritev l. katol. univerze), iz Indije (numerus clausus na medicini v Kalcuti), iz Italije (700letnica neapeljske in jubilej papeške univerze). Iz Jugoslavije so štiri notice, o zagrebškem klubu »Jurislav Janušić«, o izmeni profesorjev na naših univerzah, o potovanju poljskih akademikov po Jugoslaviji in naših potovanjih v inozemstvo. Zanimiva je vest o ukinitvi teološke in medicinske fakultete v Ljubljani in teologije v Zagrebu: »die serbische Regierung hat einen Erlass herausgegeben...« Vesti prinaša iz Kolumbije (tam so 4 univerze, Cartagena, Medellin, Popayan in Bogotá), iz Palestine (dobi latinsko univerzo), iz Poljske (16 univerz), iz Rumunije (posledice rumuniziranja univerze v Černovicah), iz Rusije (136.670 visokošolcev), Švice, Češko-slovaške (obletnica ruske juridične fakultete v Pragi), Ukrajine (ima 26 visokih šol), iz Ogrske in severoameriških držav. Vsebinska je tedaj kakor nalašč za tega, ki hoče dobiti upogled v širno dijaško gibanje. Letno stane list za Jugoslavijo 30 Din. Uredništvo nas istočasno naproša za sodelovanje, zlasti za drobne vesti iz dijaškega življenja v Ljubljani. List toplo priporočamo, dvigajte s sotrudištvom v take liste ugled slovenskega, jugoslovanskega dijaka! — »D. St.« nam obenem javlja, da je prav rada pripravljena, v vsakem času organizirati jugoslovanskim dijakom študijska potovanja v Nemčijo. »In diesem Jahre haben uns bereits 6 Gruppen jugoslawischer Studenten aus Agram besucht. Alle diese Reisen sind von uns vollständig organisiert worden. Dafür stellen wir uns auch Ihnen jeder Zeit gern zur Verfügung.«

—že—

V 4./6. številki **«Hochschule und Ausland»** je izšel izpod peresa bivšega predsednika akad. kluba **«Jurislaw Janušić»** tov. O. Kerševanija članek o študentskih prilikah v Jugoslaviji, vreden, da nanj i naše dijaštvo opozorimo. Saj zelo poredkoma zaide v inozemske študentske revije kaka vest o nas, in če pride, je zvečine neobjektivna, tendenciozna. Tudi omenjeni članek ni brez napak, vsebuje namreč stvari, ki že več res niso itd. Vendar si neinformirani čitatelj ustvari vsaj medlo sliko o našem študentskem življenju. Člankar najprej na kratko opisuje naše univerze (o ljubljanski trdi, da medicinske fakultete sploh nima!), nato pa omenja dijaške organizacije. Manj posrečeno prevaja nazive naših organizacij (akad. svet = akad. Welt, napredna omladina = fortgeschrittene Jugend, Ferijalni Savez = Ferialkolonie!). O našem **«Vidovdanu»** poroča, da **«so ga nameravali»** izdajati in sicer za **«reifere Jugend»**. Čudno, da tov. Kerševani ne ve, da izhaja **«Vidovdan»** že tretje leto. Vendar pozdravljamo ta članek, z željo, da v bodoče vestneje informirajmo tujino, saj zlobnih poročevalcev je že brez nas preveč.

D.

RAZNO

Woodrow Wilson (1856—1924). Rodil se je na jugu U. S. A. Njegovi predniki so bili Irči. Odporni, za samostojnostjo stremeči irski duh se je v bojih za prava človeka z nasiljem plantažnega kapitalizma izoblikoval na jugu U. S. A. v demokratsko obliko. Misel na pravico posameznika je raztegnil na vso mednarodno politiko — poleg no tranje — postal je obratni tečaj Macchiavelliju. Politiko, diplomacijo je skušal postaviti na moralno in etično podlago. Kot voditelj naroda, ki je odločil svetovno vojno je hotel regulirati položaje držav ne na osnovi moči, ampak na osnovi pravične samoodločbe. Misel samoodločbe je rodila Monroejevo Ameriko Amerikancem, to geslo je osvobodilo Ameriko, jačilo njeno zavest, ji dalo mir. Nad tem geslom so čule U. S. A. do svetovne vojne proti vsaki tuji ingerenci. Geslo samoodločbe je obvarovalo Ameriko evropskega kolonijalnega biča, dovolilo ji notranji razvoj, na osnovi katerega so U. S. A. odločile svetovno vojno. In kot je samoodločba pomirila, varovala vso Ameriko, tako naj vravna Evropo, zaščiti male narode pred ekspanzivnostjo, zatiranjem velikih. Napoleon III. je bil pri vprašanju samoodločbe narodov egoist, isto Napoleon I. glede zveze narodov, Wilson pa obeh vprašanjih nesebičen idealist, človek. Napoleonu III. naj bi samoodločba narodov zagotovila prestol, Napoleonu I. zveza narodov samovlado sveta, Wilsonu oboje mir na zemlji. V boju za samoodločbo narodov, zlasti našega naroda, v boju za idealno zvezo narodov, za koje je žrtvoval materialne interese svoje domovine, je padel. Umril je 4. februarja, svet pa čaka na realizacijo njegovih misli, ki bo prišla, ko bodo Antimacchiavellijeve misli postale last bodočega nesebičnega človeštva.

Franjo Baš.

Rimski sporazum. Koncem januarja se je pogodbeno uredilo razmerje med Italijo in kraljevino SHS. Je to za našo nacionalno državo poraz in umik od samoopredeljenja narodov, za Italijo osiguranje italijanskih nacionalnih oaz z njihovimi gravitacijskimi območji, kjer pa ne tega, osiguranje življenjske zmožnosti take oaze (Reka). Te nacionalne italijanske oaze so strateško osigurane z vojaško dobro mejo, ki vključuje preko pol milijona našega življa. Iz nacionalnega stališča sta izvršili obe podpisani stranki, Italija in Jugoslavija, greh na onem principu, ki je obe državi ustvaril, na samostojnosti narodov, ki ga zahtevajo zavedajoči se svoje nacionalne individualitete. Grešilo se je proti principu, ki nas je vodil. In vendar je do tega moralo priti, naše izgube so bile nujne. Zavest biti pristaš enega naroda in ene države, razen če ne živi več narodov prostovoljno v eni državi, je temelj nacionalnih držav. Ta zavest pa mora vsebovati zavest nacionalnih mej ter čut skupnosti, nerazdružljivosti do teh mej. V bojih Italije za Reko in proti Wilsonovi liniji ponavlja italijanska diplomacija neprestano, da ne more popuščati radi javnega mnjenja Italije. Ves italijanski narod od Sicilije do Alp in od Pijemonta do beneških ravnin je čutil in stal za vlado v bojih

za meje, ki so jih Italiji postavili Dante, Carducci (Julijske Alpe) i. dr. V teh bojih so nasprotstva med strankami izginila. L'alto Adige, Fiume, Zara so živele enako v srcih posameznega Sardinca, kot Toskanca, kot Lombarda. Pri nas pa se je koncentriralo čustvo navadno na en ogrožen obmejni del, drugo se je pozabljalo, pozabilo pa takoj, ko je naša vlada boj dobila ali izgubila. Poraz vlade se je izrabljalo s strankarskega stališča. Reka ni živela v čutu Banačana kot ne Temešvar v zavesti Dalmatinca, kot ne Koroška v zavesti Bosanca in Skadar v zavesti Slovenca. Pa tudi pri Slovencih in Hrvatih, katerih ozemlje je danes najbolj raztrgano, je zavest ogroženih, danes odtrganih krajev pojemala, tako da se danes splošno že ne upa več, da postanejo ti kraji še kdaj del naše države. Pomanjkanje nacionalne zavesti kaže naš političen boj, ki ni znal in ne zna mirovati v časih potrebe skupnosti. Strastna politična berila našega časopisa so v nacionalnem pogledu nadomestovali pohlevni članki glede naših ogroženih ozemelj, vlada je zabranjevala javne manifestacije za ogrožene kraje in to ona vlada, ki bi morala v dvignjenem duhu državljanov iskati opore pri pogajanjih pri zeleni mizi. Vse naše nacionalne stranke so znale razvneti čustva proti političnim nasprotnikom, zmanjkalo pa je časa in prostora za povzdig zavesti za Primorje (in v Koroški). Grandiozni propagandi Italije v inozemstvu nismo znali poglobiti doma zavesti za Adrijo, ki je vsled političnega boja padla pod zavest strankarstva. Pomanjkanje globoke splošne zavesti, da so kraji, kjer čuti narod za nas, naši, pa naj bodo kjer že, je vzrok, da smo morali v Rimu akceptirati Mussolinijev predlog. Prvi pogoj za razvoj države je močna državna zavest, ki je najboljša bramba države. Državna zavest pozna državno mejo, ki se zavestno vedno ne sklada s faktično obstoječo. Francozi imajo Alpe in Ren, Madjari v Karpatih, zavestna meja je današnja meja ČSR. Državna zavest SHS. še ne pozna zavestne državne meje. Soška črta je še samo tu pa tam na papirju. Pomanjkanje zavesti in čuta za Primorje je prineslo kot nujno posledico Rimski sporazum. Zanj je vladalo v jedru ljudstva manjše zanimanje kot za boje v parlamentu, jedro ljudstva ga je vzelo na znanje in nič več, stranke ga bodo seveda izrabile. V Rimu se je sklenila prijateljska, nekaka zvezna pogodba. Je to kos papirja. Narod danes ni več masa kot v srednjem in starem veku plačani najemniki, ki se jo komandira s fronte na fronto. Čustva z Italijo pri nas ni, pač pa je splošno v Italiji o nas mnenje, o popolu barbaro balcanico in o Dalmaciji irredenti. Na taki osnovi je zveza, prijateljstvo nemogoče. Za vsako zvezo, prijateljstvo so potrebne simpatije jedra obeh narodov in skupni ogroženi interesi. (N. pr. Mala antanta : Madjarska.) Rimski sporazum je za nas šola, kjer smo radi svoje nezavednosti dobili nezadostno, ko bi lahko dobili vsaj zadostno!

Franjo Baš.

Vladimir Iljič Lenjin, mož železne pesti, železnega značaja in železnih živcev, je preminul Rusiji, Slovanstvu. Kdor ga je ljubil, ga je zato vroče ljubil. Kdor ga je sovražil, ga je smrtno sovražil. Ima glavno zaslugo za sedanje stanje v Rusiji. Ne sicer posamezniki, svet pa bo gotovo hvaležen, da je dalo Slovanstvo človeštvu Lenjina.

že.

«Društvo za gojitev treznosti» v Ljubljani je imelo 12. decembra ustanovni občni zbor. Ima nalogo širiti treznost, pobijati in omejevati pijančevanje v Ljubljani in vsej Sloveniji ter proučavati gospodarsko, socialno in zdravstveno posledice pijančevanja. Ta namen dosega društvo s sejami in občnimi zbori, s posvetovanji in anketami, javnimi shodi, predavanji, z objavljanjem člankov, z dopisi na društva, korporacije in oblasti, z izdajanjem slik, letakov in knjižnic, prirejanjem razstav, ustanavljanjem brezalkoholnih gostiln in domov za alkoholike ter z ustanavljanjem podružnic z istim namenom po deželi. Člani tega društva so zastopniki osrednjih in poedinih kulturnih društev, korporacij in oblasti v Ljubljani. Tudi jugoslovenska napredna omladina iz Slovenije je zastopana potom svoje osrednje zveze — C. T. — v tej organizaciji. Novoustanovljenemu društvu želimo obilo uspeha. Sodelovanje napredne omladine je temu potrebnemu pokretu zagotovljeno.

—r.